

doi: <https://doi.org/10.33763/finukr2022.12.074>

УДК 33.025.1:334.716(477)

О. М. Шубалий

доктор економічних наук,
професор, завідувач
кафедри економіки Луцького
національного технічного
університету, Луцьк, Україна,
shubalyi@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9131-1896>

С. В. Петруха

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту
в будівництві Київського
національного університету
будівництва і архітектури, Київ,
Україна, psv03051984@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8859-0724>

П. М. Косінський

доктор філософії, старший
викладач кафедри економіки
Луцького національного
технічного університету,
Луцьк, Україна,
p.kosinskiy@lutsk-ntu.com.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3254-2379>

**ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНЕ СТИМУЛЮВАННЯ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ
У ВОЄННИХ ТА ПОВОЄННИХ УМОВАХ**

Анотація. *Вступ.* Швидкість відновлення економіки України у воєнних чи повоєнних умовах залежатиме як від масштабів залучення фінансових ресурсів, так і від ефективності їх освоєння, зокрема для забезпечення раціонального та комплексного використання наявного природно-ресурсного й виробничого потенціалу з метою організації та прискорення процесу створення нових доданих вартостей у контексті дотримання національних пріоритетів сталого розвитку до 2030 р.

Проблематика. Сфера фінансово-економічного стимулювання сталого розвитку переробних підприємств в Україні у воєнних та повоєнних умовах.

Мета – визначення пріоритетів та обґрунтування пропозицій щодо формування набору дієвих інструментів фінансово-економічного стимулювання сталого розвитку переробних підприємств, які використовують місцеву природну сировину, з урахуванням їхньої галузевої специфіки у воєнних чи повоєнних умовах.

Методи. Використано методи монографічного аналізу, порівняння й аналогій, табличного і графічного аналізу та економічного синтезу.

Результати. Запропоновано диференційовано використовувати набори інструментів фіскального, фінансово-кредитного, бюджетного, митного, інституціонально-правового стимулювання для забезпечення сприятливих умов усім учасникам екосистем, пов'язаних зі сферою переробки природної сировини, з метою розширення виробництва на основі створення нових ланцюгів доданих вартостей, що дасть змогу отримати додатковий синергетичний ефект на локальному, регіональному та національному рівнях. Наразі немає універсального інструментарію фінансово-економічного стимулювання розвитку виробництва із поглибленої переробки природних ресурсів, який можна застосовувати в усіх галузях переробної промисловості та енергетики. Для певних галузей економіки, зокрема біоенергетики, доцільно розробити специфічні інструменти заохочення прискореного зростання. Стимулювання збільшення ланцюгів доданої вартості варто реалізовувати з урахуванням національних пріоритетів, котрі охоплюють усі 17 Цілей сталого розвитку до 2030 р. Це допоможе відбудувати, модернізувати та створити нові переробні виробництва, які відповідатимуть принципам енергоефективності, екобезпечності, ресурсоекономності, доступності для споживачів тощо.

Висновки. Україна у воєнних та повоєнних умовах повинна максимально захистити інтереси та створити сприятливі умови для розширення діяльності та сталого

розвитку власних переробних підприємств в усіх стратегічних галузях економіки, аби максимізувати соціо-еколого-економічні ефекти від залучення зовнішніх і внутрішніх фінансових ресурсів, що також допоможе суттєво прискорити процес євроінтеграції.

Ключові слова: фінансово-економічне регулювання, фінансові ресурси, поглиблена переробка, додана вартість, переробні підприємства, сталий розвиток, відбудова України.

Рис. 1. Табл. 2. Літ. 25.

Oleksandr Shubalyi

Dr. Sc. (Economics),
Professor, Lutsk National
Technical University, Lutsk,
Ukraine, shubalyi@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9131-1896>

Serhii Petrukha

Ph. D. (Economics), Associate
Professor, Kyiv National University of
Construction and Architecture, Kyiv,
Ukraine, psv03051984@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8859-0724>

Petro Kosinskyi

Ph. D. (Economics), Lutsk National
Technical University, Lutsk,
Ukraine,
p.kosinskyi@lutsk-ntu.com.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3254-2379>

FINANCIAL AND ECONOMIC STIMULATION OF THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF PROCESSING ENTERPRISES IN WARTIME AND POSTWAR CONDITIONS

Abstract. Introduction. In war or post-war conditions the speed of recovery of Ukraine's economy will depend both on the scale of attracting financial resources and on the effectiveness of their development, in particular to ensure rational and comprehensive use of existing natural resources and production potential in order to organize and accelerate the process of creating new added values in the context of compliance with national priorities of sustainable development until 2030.

Problem Statement. The sphere of financial and economic stimulation of sustainable development of processing enterprises in Ukraine in war and post-war conditions.

Purpose. To define priorities and justify proposals for the formation of a set of effective tools for financial and economic stimulation of the sustainable development of processing enterprises which use local natural raw materials, taking into account their industry specifics in wartime or postwar conditions.

Methods. The methods of monographic analysis, comparison and analogies, tabular and graphic analysis, and economic synthesis are used.

Results. It is proposed to use a set of tools of fiscal, financial and credit, budgetary, customs, institutional and legal stimulation in a differentiated way to ensure favorable conditions for all participants of ecosystems related to the sphere of processing of natural raw materials, with the aim of expanding production based on the creation of new chains of added values, which will make it possible to obtain an additional synergistic effect at the local, regional and national levels. Currently, there is no universal toolkit for financial and economic stimulation of the development of industries with the advanced processing of natural resources, which can be used in all branches of the processing industry and energy. For certain branches of the economy, in particular bioenergy, it is advisable to develop specific tools for stimulating accelerated growth. Stimulating the enhancement of added value chains should be implemented taking into account national priorities, which cover all 17 Sustainable Development Goals until 2030. This will help to rebuild, modernize and create new processing industries that will meet the principles of energy efficiency, eco-safety, resource efficiency, accessibility for consumers, etc.

Conclusions. Ukraine in war and post-war conditions must protect its interests as much as possible and create favorable conditions for the expansion of activities and sustainable development of its own processing enterprises in all strategic sectors of the economy, in order to maximize socio-ecological and economic effects of attracting external and

internal financial resources, which will also help significantly accelerate the process of European integration.

Keywords: financial and economic regulation, financial resources, advanced processing, added value, processing enterprises, sustainable development, reconstruction of Ukraine.

JEL classification: L52, L69, O25, Q57.

Вступ. Широкомасштабна війна, розв'язана сусідньою державою-терористом, принесла українцям сотні тисяч зруйнованих доль, життів, втрату чи пошкодження унікальних екосистем, а також завдала величезних збитків національному господарству через низку зруйнованих житлових та господарських об'єктів, зокрема стратегічно важливих, які належать до критичної інфраструктури.

З економічних позицій захист і оборона кордонів України потребують значних капіталовкладень, пов'язаних із закупівлею сучасної зброї та боеприпасів, що вимагає пошуку нових джерел залучення фінансових ресурсів. Тому, попри низку труднощів, котрі спричинила війна, потрібно вже сьогодні здійснювати відповідні дії стосовно швидкого відновлення національної економіки та її зростання в контексті сталого розвитку таким чином, аби якомога швидше принаймні відновити фінансово-економічні показники довоєнного періоду.

Аналіз досліджень і постановка проблеми. Війна істотно вплинула на функціонування вітчизняної фінансово-економічної системи, свідченням чого є зниження надходження фінансових ресурсів до державного та місцевих бюджетів, зростання обсягів бюджетних видатків на національну безпеку, оборону, соціальний захист постраждалого населення. Для науково-методичного обґрунтування пріоритетів фінансово-економічного стимулювання воєнного й повоєнного відновлення та забезпечення сталого розвитку економіки України важливо враховувати напрацювання провідних вітчизняних учених, зокрема М. А. Хвесика, М. І. Карліна, Н. В. Проць, В. В. Галасюка, Т. І. Єфименко, С. С. Гасанова, Н. В. Бахур [1–6] та ін. У їхніх наукових працях увагу здебільшого зосереджено на загальних засадах поліпшення національної фінансово-економічної системи, залученні фінансових ресурсів, необхідних для її сталого розвитку, а також зроблено акцент на важливості досягнення особливого рівня партнерських відносин між представниками бізнесу і державою з метою створення оптимального інвестиційного середовища задля збалансованого розвитку соціо-еколого-економічних систем.

Окремі питання відновлення і сталого розвитку економіки у повоєнних умовах відображено у працях зарубіжних вчених. Зокрема, С. Леварн та Д. Снелбекер [7] висунули пропозиції щодо управління програмами допомоги в постконфліктних економіках. Сіньсінь Ма та Ченг Тан [8] аналізували механізми економічного зростання та особливості процесу сталого розвитку китайської економіки після Другої світової війни. Інші зарубіжні науковці [9] вивчали, як впливає розвиток інструментів фінансового регулювання та інститутів фінансового сектору на стале повоєнне відновлення держав.

З метою запобігання великим втратам економічного потенціалу потрібно здійснювати пошук додаткових фінансових інвестицій для відновлення зруйнованих чи будівництва нових об'єктів переробної промисловості й критичної інфраструктури саме тепер, не чекаючи остаточної перемоги над ворогом, аби своєчасно запобігти зниженню економічної активності в секторах національної економіки, які здатні продукувати найбільші показники доданої вартості в наступних періодах, задля антикризової координації нового масштабування моделі повоєнного економічного розвитку.

Мета дослідження полягає у визначенні пріоритетів та обґрунтуванні пропозицій щодо формування набору дієвих інструментів фінансово-економічного стимулювання сталого розвитку переробних підприємств, що використовують місцеву природну сировину, з урахуванням їхньої галузевої специфіки у воєнних чи повоєнних умовах.

Методи дослідження. Використано методи монографічного аналізу, порівняння та аналогій, табличного і графічного аналізу й економічного синтезу.

Результати дослідження. В умовах війни фінансові ресурси, котрі спрямовуються на задоволення потреб держави та регіонів, формуються переважно за рахунок податкових надходжень суб'єктів підприємництва й офіційно зайнятих громадян, коштів державних цільових фондів, небанківських фінансових установ, зовнішніх і внутрішніх кредитних позик, міжнародної фінансової допомоги, зокрема грантів на підтримку проектів у різних сферах. "Наразі основний фокус Уряду спрямований на забезпечення достатності зовнішніх джерел фінансової підтримки національної економіки, що є обґрунтованим пріоритетом з огляду на значну потребу в іноземній валюті для забезпечення як військових, так і цивільних потреб в техніці, обладнанні, продуктах харчування та ін." [10].

При цьому особливо важливим завданням, що стоїть перед органами державної влади, є пошук саме таких альтернативних і найпривабливіших джерел залучення фінансових ресурсів для відновлення й розвитку, які б не посилювали борговий тиск, а навпаки, сприяли залученню додаткової валютної виручки в національну економіку. Це потребує розроблення комплексу заходів щодо стимулювання розвитку галузей переробної промисловості, здатних швидкими темпами забезпечити зростання експорту промислової продукції з високим рівнем доданої вартості.

З огляду на те, що уряди провідних країни світу та Європейського Союзу здебільшого намагаються всіляко допомагати Україні у цей дуже складний для нашої країни час, зокрема надають грантові кошти на підтримку й розвиток економіки, вважаємо, наразі насамперед доцільно вкладати їх у галузі промисловості, що мають стратегічне значення як для військових потреб, так і для населення держави й здатні забезпечити стрімке наповнення бюджетів різних рівнів фінансовими ресурсами, а також швидкий обіг останніх.

При цьому слід наголосити на тому, що відновлення, а також прискорення самого процесу створення нових доданих вартостей має відбуватися в контексті дотримання національних пріоритетів сталого розвитку. Проте, на

думку М. І. Карліна та Н. В. Проць, у такому випадку може виникнути своєрідний конфлікт інтересів, адже, попри забруднення природного навколишнього середовища, “представники регіональної та місцевої влади зацікавлені у швидкому відновленні будь-яких підприємств на їх території, які б забезпечували робочими місцями їх населення та наповнювали місцеві бюджети” [2].

На думку В. В. Галасюка, “які б ресурси не надавали Україні союзники, важливо щоб принаймні на 90 % це були гранти, а не кредити” [3], адже саме кредитне фінансування створюватиме додаткове навантаження на бюджет нашої держави, що в кінцевому підсумку ще більше обтяжить життя її громадян. Тому доцільно надати пріоритет таким масштабним у фінансовому плані фінансово-економічним проектам із відбудови та розвитку економіки, що їх можна якнайшвидше реалізувати на практиці в короткостроковій перспективі.

На основі думок ряду вчених [11–13] сформовано пріоритетні завдання відновлення та розвитку національної економіки у воєнних та повоєнних умовах, а також визначено очікувані результати їх виконання (рисунок). На наш погляд, саме економічне стимулювання комплексної переробки природних ресурсів, наявних у тому чи іншому регіоні, не лише сприятиме в перспективі економічному піднесенню держави за рахунок збільшення доданої вартості цих ресурсів, а й дасть змогу отримати позитивний збалансований соціо-еколого-економічний ефект. Адже розвиток виробництв із поглибленої переробки, що працюють на базі місцевих природно-ресурсних комплексів, допоможе переходу більшості вітчизняних підприємств на безвідходний цикл виробництва готової продукції, забезпечить місцеве населення робочими місцями, суттєво знизивши рівень безробіття та підвищивши якість життя тощо.

Разом із тим створення та розвиток комплексних переробних виробництв мають стати одним із ключових пріоритетів національної природно-ресурсної політики на шляху до сталого розвитку й відновлення на базі модернізованої системи фінансово-економічного стимулювання. Така система повинна налагодити ціннісні взаємозв'язки між вказаними підприємствами в природно-ресурсній сфері, що сприятиме не лише раціональному використанню наявних природних ресурсів, а і їх активному відтворенню, збереженню, накопиченню, повторному використанню тощо. Окрім того, впровадження у вітчизняну практику зазначеної системи має неодмінно показати високу ефективність у воєнних та повоєнних умовах, що відобразиться у збільшенні фінансових надходжень до регіонів і, відповідно, пришвидшуватиме повоєнне відновлення діяльності вітчизняних промислових підприємств, а також різнопрофільних науково-дослідних установ, інститутів, організацій, технопарків, бізнес-інкубаторів тощо.

Раніше вченими було обґрунтовано інваріантність форм економічного стимулювання в природно-ресурсній сфері [16]. Вважаємо, їх застосування у воєнних та повоєнних умовах є необхідним, оскільки вони дають змогу значно полегшити залучення фінансових ресурсів за рахунок об'єднаних зусиль представників держави, бізнесу, незалежних інвесторів і задовольнити потреби всіх учасників економічного процесу.

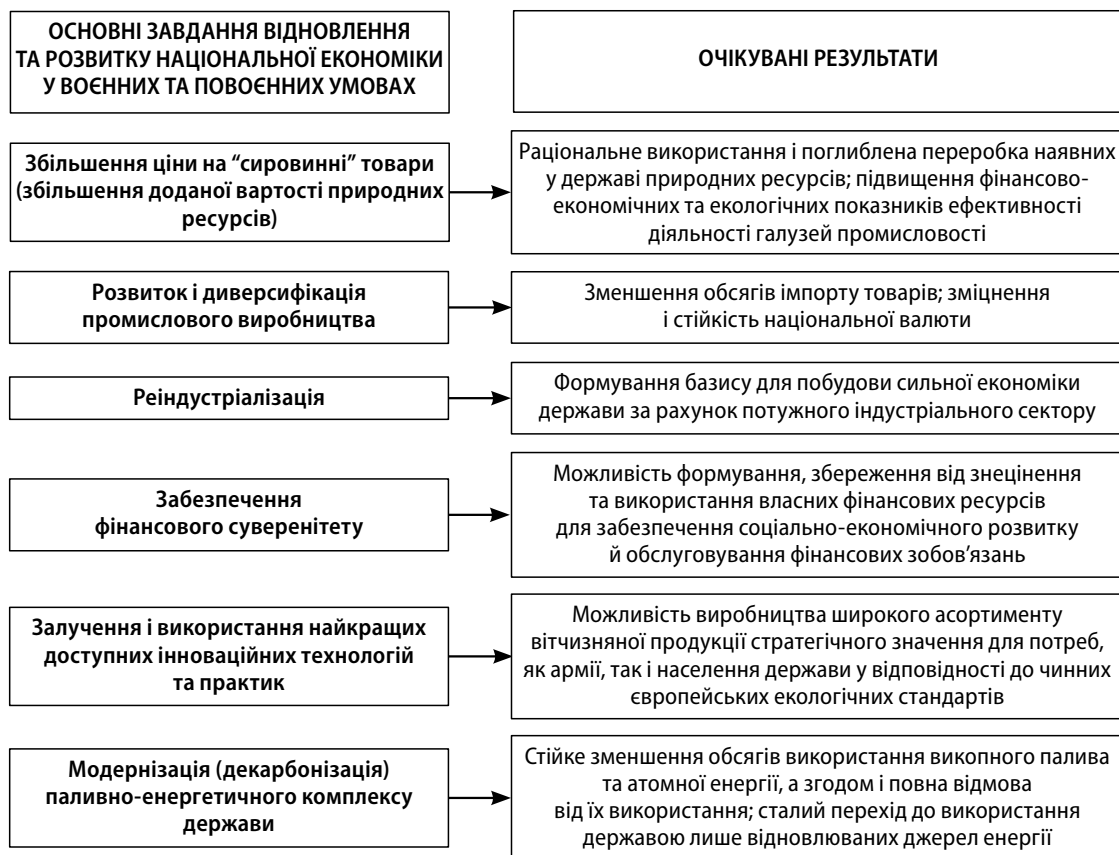

Рисунок. Пріоритетні завдання відновлення та розвитку національної економіки у воєнних та повоєнних умовах

Побудовано за: [11–13].

Особливу увагу в процесі сталого розвитку переробних підприємств у воєнних та повоєнних умовах варто приділити добору ефективних інструментів фінансово-економічного стимулювання. У зв'язку з цим вчені, зокрема Т. І. Єфименко [4; 15], С. С. Гасанов [4], пропонують визначити домінантну роль державних фіскальних інструментів, за допомогою яких можна досягти стану найбільш оптимальної рівноваги між системою податкових пільг та штрафів для суб'єктів підприємництва.

Проте важливу роль у вказаних умовах та процесах відіграватиме й вибір фіскальних інструментів еколого-економічного спрямування, зокрема таких як пільгові державні позики, податкові пільги й відшкодування, податкові штрафи і санкції, державне та приватне спонсорство, екологічні збори, платежі, внески, відшкодування з державного бюджету тощо [16].

Наразі, на нашу думку, разом із формами, методами й інструментами фінансово-економічного стимулювання розвитку переробних підприємств, пропонованими державою, потрібно здійснювати пошук і використання додаткових стимулів, адже це дасть змогу пришвидшити процес повоєнного відновлення, а також покращити перспективи просторової організації процесу природокористування в Україні.

Усвідомлюючи обмеженість у воєнний і повоєнний періоди можливостей використовувати додаткові фінансово-економічні стимули розвитку регіонів, виникає гостра необхідність пошуку та використання усіх наявних внутрішніх резервів економічного зростання. Тому за подібних обставин доцільно максимально використовувати всі можливі внутрішньодержавні резерви відбудови й розвитку наявних природно-ресурсних комплексів таким чином, щоб паралельно забезпечити розвиток відповідних галузей переробної промисловості України з метою формування нових ланок у ланцюгу доданої вартості. При цьому необхідно насамперед розвивати ті галузі промисловості, що сприятимуть швидкій реалізації основних стратегічних цілей національного розвитку й окремих регіонів відповідно до принципів сталого розвитку, а також мають достатньо вагомий потенціал для досягнення максимально можливого позитивного соціо-еколого-економічного ефекту.

Також варто зважати на те, що “успіх будь якої держави, рівень її соціо-еколого-економічного розвитку, подальші перспективи росту зумовлені ефективністю механізмів фінансового забезпечення для залучення та раціонального розподілу коштів на реалізацію даних стратегій (заходів)” [17]. Тобто сам процес сталого розвитку переробних підприємств у воєнних та повоєнних умовах, як усієї держави, так і окремого регіону, потребує залучення великих обсягів фінансових ресурсів. І чим більше їх буде в розпорядженні держави або регіону, тим кращими стануть перспективи успішного розвитку, звичайно, лише за умови раціонального розподілу й використання коштів на реалізацію стратегічно важливих проектів державного та регіонального значення.

Проте в Україні сьогодні немає системи фінансово-економічного стимулювання (або вона неналежно сформована як така), котра сприяла б розвитку переробних підприємств, про що свідчить пріоритетність залучення бюджетних коштів на збільшення обсягів виробництва сировинної продукції. У зв'язку з цим процес розвитку таких підприємств відбувається надто повільними темпами, причиною чого вважаємо опосередкований вплив фінансово-економічних інструментів, пропонованих державою. До того ж в умовах воєнного стану отримати допомогу з держбюджету та інших фінансово-інвестиційних джерел стає дедалі складніше.

Аналіз певних наукових джерел [2; 6; 12; 18–22] дав змогу виокремити найпривабливіші інструменти, котрі можна застосувати для фінансово-економічного стимулювання сталого розвитку переробних підприємств у воєнних та повоєнних умовах: зелені інвестиції, державні гарантії та страхування, SLL-кредити, соціально відповідальні інвестиції, грантові програми, довгострокове державне кредитування за “мінімальною” ставкою, корпоративні облигації, договір концесії. Перераховані інструменти мають низку переваг для їх застосування у процесі відновлення та розвитку національної економіки, однак вітчизняні реалії економічного середовища можуть викликати вагомі застереження щодо їх використання. Тому слід вибрати шляхи підвищення ефективності таких інструментів (табл. 1).

Таблиця 1. Інструменти фінансово-економічного стимулювання переробних підприємств у воєнних та повоєнних умовах

Інструмент, що пропонується	Переваги (особливості)	Застереження щодо ефективного застосування	Шляхи підвищення ефективності застосування інструменту
Зелені інвестиції	Довгострокова ефективність зелених технологій протягом усього життєвого циклу над вищими початковими інвестиціями у екологічні проекти; збалансований соціо-еколого-економічний ефект; суттєве зниження негативного впливу на навколишнє природне середовище	Низький рівень контролю за використанням цього виду інвестиційних ресурсів (наявність корупційних схем)	Здійснення відповідних заходів із забезпечення публічності, прозорості, відкритості та доступності інформації і самих фінансових інвестицій
		Марнотратні прямі та непрямі субсидії	Заміна цієї допомоги на незалежні від споживання та більш таргетовані субсидії для вразливих верств населення
Соціально відповідальні інвестиції	Надходять виключно у сфери, де буде отримано ("вироблено") максимального позитивного соціального ефекту	Для вітчизняних банків і фінансово-кредитних установ ця сфера часто перебуває поза рамками соціальної відповідальності	Диверсифікація банківським сектором свого інвестиційного портфеля
Грантові програми (вітчизняні та ЄС)	Великі можливості отримання значної суми коштів для розвитку бізнесу на принципах "вільної" конкуренції; сприяє залученню до фінансування різних представників бізнесу	Кошти виділяються на реалізацію чітко поставлених цілей, завдань програми. Існує обмежений доступ всіх бажаних суб'єктів до фінансових ресурсів. Часто необхідна сума коштів може перевищувати розмір грантів	Посилення зовнішньоекономічної фінансової політики в цьому напрямі
Звітність зі сталого розвитку	Інформує стейкхолдерів про можливі напрями використання коштів стосовно реалізації глобальних Цілей сталого розвитку	У вітчизняній практиці лише поодинокі суб'єкти господарювання формують та оприлюднюють звітність зі сталого розвитку	Проведення заходів із підвищення прозорості діяльності підприємств у сфері соціально-екологічних заходів; модернізація (удосконалення) системи звітності вітчизняних підприємств відповідно до передових європейських практик
Договір концесії (державно-приватне партнерство)	Доволі дієвий інструмент залучення приватних фінансових інвестицій та забезпечення сталих (постійних) фінансово-економічних потоків	Складна процедура; низький рівень зацікавленості суб'єктів бізнесу в таких договірних відносинах	Пропонування вигідних умов усім учасникам бізнес-процесу, розроблення найбільш оптимального ґрунтового бізнес-плану (стратегії)
Корпоративні облігації	Можливість залучення фінансових ресурсів для розвитку своєї справи через фондовий ринок	Висока вартість емісії, законодавче обмеження її обсягів; складнощі в розміщенні цінних фінансових паперів на фондовому ринку	Здійснення відповідних заходів із оптимальності вартісних, часових, організаційних та інших параметрів пошуку альтернативних варіантів фінансування діяльності

Закінчення табл. 1

Інструмент, що пропонується	Переваги (особливості)	Застереження щодо ефективного застосування	Шляхи підвищення ефективності застосування інструменту
<i>SLL-кредити (кредити, пов'язані зі стійким розвитком)</i>	Заздалегідь визначені екологічні, соціальні та управлінські показники впливають на зменшення їхньої вартості. Можуть використовуватись для будь-яких цілей на відміну від зелених кредитів. Справляють позитивний стимулюючий вплив на підприємців, що проявляється в зосередженні зусиль на забезпеченні стійкого розвитку	Додатковою вимогою до позичальників є необхідність надання кредитору щорічних детальних звітів із діяльності підприємств стосовно визначених основних показників ефективності	Проведення заходів із посилення корпоративної соціальної відповідальності вітчизняного банківського сектору (перехід на принципи "відповідального банкінгу")
<i>Довгострокове державне кредитування за мінімальною ("символічною") ставкою на умовах можливості довгострокового погашення боргу без виплати процентів за період, що погашено понадстроково</i>	Вагомий фінансовий інструмент в умовах воєнного та післявоєнного періоду, що має на меті залучення фінансів у розпорядження і користування державою у зв'язку з потребами надзвичайного забезпечення; є передумовою розвитку вітчизняного фінансового ринку; впливає на стабілізацію курсу національної валюти, а також стрімку активізацію підприємницької діяльності	У вітчизняній практиці переважно розглядається із точки зору засобу фінансування поточного бюджетного дефіциту, а не як ефективний механізм перерозподілу фінансових активів задля забезпечення національного ринку та підприємців необхідним обсягом коштів в умовах обмеженості внутрішнього ринку	Посилення дій із боку держави стосовно виконання регуляторних функцій із залученням дієвих (ефективних) ринкових механізмів
<i>Державні гарантії та страхування</i>	Суттєво скорочують інвестиційно-інноваційні ризики	Обмежене використання бюджетних коштів, висока ймовірність настання страхових випадків (ризиків)	Посилення політики глобального партнерства і фінансової підтримки; консолідація зусиль вищих органів державної влади, бізнесу, суспільства та міжнародних партнерів для відбудови країни

Складено за: [2; 6; 12; 18–22].

Актуальним питанням для більшості вітчизняних підприємств, особливо для тих, що займаються поглибленою переробкою сировини, завжди були і є пошук та залучення фінансових інвестицій. При цьому вони зазвичай залучають саме зовнішні інвестиції, адже вважають, що такі валютно-фінансові потоки краще сприятимуть розвитку комплексних виробництв із поглибленої переробки наявних у державі природних ресурсів, а також допоможуть швидше досягти бажаного соціо-еколого-економічного ефекту.

Війна та бойові дії на території України, безперечно, вплинули на суттєве зменшення фінансово-інвестиційних потоків із зовнішніх джерел, однак цьому явищу також сприяла низка факторів. Зокрема, основною причиною зниження інвестування в українську економіку “є відсутність цілісної стратегії щодо іноземного інвестування, недостатня інвестиційна активність вітчизняного капіталу, яка є недостатньою для відтворення національної економіки, усунення структурних диспропорцій, економічного зростання країни” [23].

Варто наголосити на тому, що вітчизняна політика залучення зовнішніх фінансово-економічних потоків завжди привертала увагу іноземних інвесторів здебільшого через можливість спрощеного й дешевого доступу до українських сировинних ринків. Вважаємо, що низка факторів інвестиційного середовища, сформованого в Україні, викликає у потенційних зовнішніх та внутрішніх інвесторів сумніви щодо здійснення капіталовкладень в інноваційний розвиток вітчизняних переробних підприємств, адже існує висока ймовірність ризику втрати значних сум коштів, не досягнувши поставленої мети (цілей). У зв'язку з цим, на наш погляд, сьогодні одним із найважливіших напрямів удосконалення та розвитку вітчизняної фінансово-інвестиційної системи (політики) має стати диверсифікація інвестицій. Зокрема, “диверсифіковані інвестиційні джерела відбудови та консультації досвідчених іноземних партнерів дозволять пройти шлях структурної трансформації та розвитку людського капіталу на основі принципів людиноцентричності” [24].

Важливим документом для забезпечення ефективного фінансово-економічного стимулювання сталого розвитку переробних підприємств у воєнних та повоєнних умовах і реалізації європейського курсу має стати План відновлення України. На сьогодні розроблено його проект, метою якого “є розбудова сучасної, стійкої та ефективної фінансової системи, спрямованої на забезпечення фінансової стабільності держави та створення умов для подальшого сталого зростання соціально-інклюзивної економіки та підвищення добробуту громадян через забезпечення ефективного накопичення, розподілу та обігу фінансових ресурсів в економіці” [25]. Відповідно до цілепокладань у проекті плану сформовано основні напрями й стратегічні цілі відбудови економіки (табл. 2).

Насамперед Планом відновлення України необхідно надавати пріоритет саме тим галузям економіки, що мають найбільші перспективи у досягненні збалансованого розвитку проєктованих соціо-еколого-економічних систем. Однією зі стратегічно важливих галузей, котрі наразі потрібно розвивати, є біоенергетика, адже це сприятиме посиленню енергобезпеки держави й послабленню залежності від зовнішніх енергетичних ресурсів, а також суттєво збільшить додану вартість біомаси, що перебуває в Україні, значна частка потенціалу якої не використовується.

Водночас вагомим дестимулятором розвитку біопаливної сфери в Україні виступає відсутність єдиного пакета державної фінансово-економічної підтримки. Отже, вітчизняним виробникам біопалива потрібно надати такий пакет із метою забезпечення їхньої конкурентоспроможності на

Таблиця 2. Основні напрями і стратегічні цілі функціонування фінансової системи, її реформування та розвитку згідно з проектом Плану відновлення України

Напрями розділу плану	Стратегічні цілі	Зміст цілей
<i>Державні (публічні) фінанси</i>	Бюджетна та боргова політика	Відновлення фіскальної та боргової стійкості, забезпечення фіскальної прозорості, а також передбачуваності державної бюджетної системи, підвищення ефективності бюджетних витрат і посилення фінансової спроможності місцевих територіальних громад для повного та своєчасного фінансування зобов'язань держави, як на національному, так і на місцевому рівнях
	Податкова політика	Формування податкової системи, яка враховує вимоги до інтеграції нашої держави у світову економіку як дуже надійної податкової юрисдикції, котра забезпечує платникам податків певні можливості для виконання їхніх обов'язків, що необхідно для повного відновлення й сталого розвитку країни
	Митна політика	Формування передбачуваної та прогнозованої митної системи на основі найкращих практик країн ЄС, котра стимулює підвищення якості ведення зовнішньоекономічної діяльності, забезпечує баланс безпекової функції митних служб та партнерських відносин із бізнесом, а також інтеграцію українських підприємств у міжнародні ланцюги постачання товарів
<i>Розвиток банківської системи, ринку небанківських фінансових послуг та ринків капіталу</i>	Банківська система та ринок небанківських фінансових послуг	Гарантування стійкості національної фінансової системи і забезпечення вітчизняного бізнесу доступним банківським кредитуванням
	Ринки капіталу	Активізація та підвищення ефективності роботи ринків капіталу і, звісно, організованих товарних ринків, а також повна інтеграція сфери ринків капіталу України в європейський фінансовий простір із метою залучення ще більшого обсягу іноземних інвестицій в акціонерний та борговий капітал підприємств реального сектору

Складено за: [25].

зовнішніх і внутрішніх енергетичних ринках збуту із виробниками традиційних видів палива. Ще однією проблемою фінансово-економічного характеру є здебільшого регулюючий, проте аж ніяк не стимулюючий характер впливу інструментів, використовуваних державою. У зв'язку з цим для галузі доцільно розробити специфічні фінансово-економічні інструменти стимулювання прискореного зростання.

Висновки. В Україні наразі немає універсальної інструментарію для фінансово-економічного стимулювання сталого розвитку виробництв із поглибленої переробки природних ресурсів, який можна застосовувати для всіх галузей переробної промисловості та енергетики.

Вивчивши такі інструменти, використовувані нашою державою сьогодні, можемо констатувати їх низьку ефективність та відсутність прямого заохочувального впливу на вітчизняних суб'єктів господарювання, що свідчить про необхідність трансформації наявної системи фінансово-економічного стимулювання розвитку переробних виробництв відповідно до гло-

бальних Цілей сталого розвитку та факторів зовнішнього й внутрішнього середовища України у воєнних та повоєнних умовах.

Тому пропонуємо диференційовано використовувати набори інструментів фіскального, фінансово-кредитного, бюджетного, митного, інституційно-правового стимулювання для забезпечення сприятливих умов усім учасникам екосистем, пов'язаних зі сферою переробки природної сировини, із метою розширення виробництва на основі створення нових ланцюгів доданих вартостей, що дасть змогу отримати додатковий синергетичний ефект на локальному, регіональному та національному рівнях.

Список використаних джерел

1. Траєкторія сталого розвитку України до 2030 року: проблеми та пріоритети : національна доповідь / за наук. ред. М. А. Хвесика. Київ : ДУ ІЕПСР НАН України, 2021. 1091 с.
2. Карлін М., Проць Н. Проблеми та необхідність “зеленого фінансування” у повоєнний період відбудови економіки України. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2022. № 3 (31). С. 29–36. URL: <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2022-03-29-36>.
3. Галасюк В. Що допоможе відновити Україну. *NV Бізнес*. 2022. 14 черв. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/yak-vidnoviti-krajinu-plan-marshalla-dlya-ukrajini-50248935.html>.
4. Iefymenko T. Sustainable development of Ukrainian fiscal system as a security factor. *Eurasia: Security Journal. Harvard Kennedy School*. 2015. Р. 26–29. URL: http://finukr.org.ua/wp-content/uploads/2017/06/Iefymenko_Eurasia_2015.pdf.
5. Гасанов С. С., Петруха С. В. Theoretical essence of state support for agriculture in the state regulation system of agrarian sector. *Економіст*. 2014. № 7. С. 16–17.
6. Бахур Н. В. Інструменти фінансового стимулювання розвитку регіонів та громад при децентралізації. *Ефективна економіка*. 2020. № 9. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.9.62>.
7. Lewarne S., Snelbecker D. Economic Governance in War Torn Economies: Lessons Learned from the Marshall Plan to the Reconstruction of Iraq. 2004. URL: <https://www.oecd.org/derec/unitedstates/36144028.pdf>.
8. Xinxin Ma, Cheng Tang. Growth Mechanisms and Sustainable Development of the Chinese Economy: Comparison with Japanese Experiences. Springer Nature, 2022. URL: <https://doi.org/10.1007/978-981-19-3858-0>.
9. The Impact of Financial Sector Development and Sophistication on Sustainable Economic Growth / C. V. Paun, R. C. Musetescu, V. M. Topan, D. C. Danuletiu. *Sustainability*. 2019. Vol. 11, Iss. 6. URL: <https://doi.org/10.3390/su11061713>.
10. Степанюк Є. Гроші – є. Де шукати ресурси для відновлення економіки. *Економічна правда*. 2022. 28 листоп. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/11/28/694344/>.
11. Галасюк В. Реіндустріалізація має стати одним з головних завдань під час відновлення економіки України. *Uaprom.info*. 2022. 27 трав. URL: <https://uaprom.info/news/184470-reindustrializaciya-maye-stati-z-golovnih-zavdan-pid-chas-vidnovlennya-ekonomiki-ukrayini-galasyuk.html>.
12. Petrukha S., Stakhov B., Petrukha N. Ukraine's public finance: determinants, institutional transformation and directions in development of budgetary regulation. *Pandemic economic crisis: challenges to society*. Sofia, Bulgaria : VUZF Publishing House “St. Grigorii Bogoslov”, 2020. Р. 271–301.
13. Сагайдак Ю., Харченко Т. Формування “зеленої” моделі післявоєнного відновлення економіки України. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. 2022. № 1 (91). С. 33–38.

14. Shubalyi O., Korolenko M., Kosinskyi P. Improvement of forms and methods of financial-economic stimulation in the field of natural resources. *Наукові праці НДФІ*. 2019. № 3 (88). С. 51–65. URL: <https://doi.org/10.33763/npndfi2019.03.051>.
15. Єфименко Т. І. Майнове оподаткування: контекст фіскальної децентралізації в Україні. *Фінанси України*. 2022. № 1. С. 27–49. URL: <https://doi.org/10.33763/finukr-2022.01.027>.
16. Шубалий О. М., Короленко М. В., Косінський П. М. Економічне стимулювання поглибленої переробки біомаси в регіоні в контексті імплементації концепції “зеленої економіки”. *Наукові праці НДФІ*. 2019. № 2 (87). С. 110–124. URL: <https://doi.org/10.33763/npndfi2019.02.110>.
17. Шубалий О. М., Косінський П. М., Гриник І. С. (2021). Фінансове забезпечення сталого розвитку регіону. *Evropský časopis ekonomiky a management*, Vol. 7, Issue 1. P. 71–80. URL: [10.46340/eujem.2021.7.1.10](https://doi.org/10.46340/eujem.2021.7.1.10).
18. Мойсеєнко І., Сулієвіч О., Уцекляш-Єж П. Сталий розвиток України на основі політики європейського партнерства. *Scientific Collection “InterConf+”*. 2022. № 21 (109). С. 61–72. URL: <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.05.2022.007>.
19. Пасінович І. І., Сич О. А. Розвиток корпоративної соціальної відповідальності банків в Україні в контексті сталого розвитку. *Інтелект ХХІ*. 2022. № 2. С. 43–50. URL: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2022-2.9>.
20. Шкварчук Л. О., Слав’юк Р. А. Інформаційне забезпечення сталого фінансування. *Наукові інновації та передові технології*. 2022. № 11 (13). С. 229–240. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-11\(13\)-229-240](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-11(13)-229-240).
21. Агропродовольчі ланцюги доданої вартості: методологія, техніка та архітектура / Г. Рижакова, С. Петруха, Н. Петруха та ін. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. № 4 (45). С. 385–395. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptr.4.45.2022.3809>.
22. Петруха Н. М., Петруха С. В. Державне регулювання інтегрованих корпоративних об’єднань в умовах структурно-інституціональної та функціональної трансформації сільської економіки: проблеми методології, теорії, соціально-економічної та секторальної політики : монографія. Київ : Професіонал, 2020. 496 с. + 1 електрон. опт. диск.
23. Буряченко А. Є., Філімошкіна І. О. Фіскальна децентралізація та фінансова спроможність місцевого самоврядування в Україні. *Фінанси України*. 2018. № 5. С. 56–68. URL: http://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4516.
24. Охріменко О., Попов Р. Повоєнна відбудова України: потенціал та стратегія перетворень. *Економіка та суспільство*. 2022. № 45. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-7>.
25. Проект Плану відновлення України: Матеріали робочої групи “Функціонування фінансової системи, її реформування та розвиток” / Національна рада з відновлення України від наслідків війни. Київ, 2022. 381 с.

References

1. Khvesyk, M. A. (Ed.). (2021). *The trajectory of sustainable development of Ukraine until 2030: problems and priorities: a national report*. Kyiv: State University of IEP SR of the NAS of Ukraine [in Ukrainian].
2. Karlin, M., & Prots, N. (2022). Problems and necessity of “green financing” in the post-war rebuilding period the economy of Ukraine. *Economic journal of Lesya Ukrainka Volyn National University*. 3 (31), 29–36. DOI: [10.29038/2786-4618-2022-03-29-36](https://doi.org/10.29038/2786-4618-2022-03-29-36) [in Ukrainian].
3. Halasiuk, V. (2022, June 14). What will help restore Ukraine. *NV Business*. 2022. 14 черв. Retrieved from <https://biz.nv.ua/ukr/experts/yak-vidnoviti-krajinu-plan-marshalla-dlya-ukrajini-50248935.html>.
4. Iefymenko, T. (2015). Sustainable development of Ukrainian fiscal system as a security factor. *Eurasia: Security Journal. Harvard Kennedy School*, pp. 26–29. Retrieved from http://finukr.org.ua/wp-content/uploads/2017/06/Iefymenko_Eurasia_2015.pdf.

5. Gasanov, S. S., & Petrukha, S. V. (2014). Theoretical essence of state support for agriculture in the state regulation system of agrarian sector. *Economist*, 7, 16–17 [in Ukrainian].
6. Bakhur, N. (2020). Tools of financial stimulation of development of regions and hromadas during decentralization. *Efektyvna ekonomika*, 9. URL: 10.32702/2307-2105-2020.9.62 [in Ukrainian].
7. Lewarne, S., & Snelbecker, D. (2004). *Economic Governance in War Torn Economies: Lessons Learned from the Marshall Plan to the Reconstruction of Iraq*. Retrieved from <https://www.oecd.org/derec/unitedstates/36144028.pdf>.
8. Xinxin, Ma, & Cheng, Tang. (2022). *Growth Mechanisms and Sustainable Development of the Chinese Economy: Comparison with Japanese Experiences*. Springer Nature. DOI: 10.1007/978-981-19-3858-0.
9. Paun, C. V., Musetescu, R. C., Topan, V. M., & Danuletiu, D. C. (2019). The Impact of Financial Sector Development and Sophistication on Sustainable Economic Growth. *Sustainability*, 11 (6). DOI: 10.3390/su11061713.
10. Stepaniuk, Ie. (2022, November 28). There is money. Where to look for resources to restore the economy. *Economic truth*. Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/11/28/694344/> [in Ukrainian].
11. Halasiuk, V. (2022, May 27). Reindustrialization should become one of the main tasks during the recovery of the Ukrainian economy. *Uaprom.info*. Retrieved from <https://uaprom.info/news/184470-reindustrializaciya-maye-stati-z-golovnih-zavdan-pid-chas-vidnovlennya-ekonomiki-ukrayini-galasyuk.html> [in Ukrainian].
12. Petrukha, S., Stakhov, B., & Petrukha, N. (2020). Ukraine's public finance: denerminants, institutional transformation and directions in development of budgetary regulation. In *Pandemic economic crisis: challenges to society*, pp. 271–301. Sofia, Bulgaria: VUZF Publishing House “St. Grigorii Bogoslov”.
13. Sahaidak, Yu., & Kharchenko, T. (2022). The formation of a “green” model of the post-war recovery of Ukraine's economy. *Bulletin of the Sumy National Agrarian University*, 1 (91), 33–38 [in Ukrainian].
14. Shubalyi, O., Korolenko, M., & Kosinskyi, P. (2019). Improvement of forms and methods of financial-economic stimulation in the field of natural resources. *RFI Scientific Papers*, 3 (88), 51–65. DOI: 10.33763/npndfi2019.03.051.
15. Iefymenko, T. (2022). Property taxation: background of fiscal decentralization in Ukraine. *Finance of Ukraine*, 1, 27–49. DOI: 10.33763/finukr2022.01.027 [in Ukrainian].
16. Shubalyi, O., Korolenko, M., & Kosinskyi, P. (2019). Economic stimulation of in-depth recycling of biomass in the region in the context of the implementation of the “green economics” concept. *RFI Scientific Papers*, 2 (87) C. 110–124. DOI: 10.33763/npndfi2019.02.110 [in Ukrainian].
17. Shubalyi, O. M., Kosinskyi, P. M., & Hrynyk, I. S. (2021). Financial support for sustainable development of the region. *Evropský časopis ekonomiky a management*, 7 (1), 71–80. DOI: 10.46340/eujem.2021.7.1.10 [in Ukrainian].
18. Moiseienko, I., Sulievich, O., & Utsekliazh-Iezh, P. (2022). Sustainable development of Ukraine on the basis of European partnership policy. *Scientific Collection “Inter-Conf+”*, 21 (109), 61–72. DOI: 10.51582/interconf.19-20.05.2022.007 [in Ukrainian].
19. Pasinovych, I. I., & Sych, O. A. (2022). Development of corporate social responsibility of banks in Ukraine in the context of sustainable development. *Intelligence XXI*, 2, 43–50. DOI: 10.32782/2415-8801/2022-2.9 [in Ukrainian].
20. Shkvarchuk, L. O., & Slaviuk, R. A. (2022). Information support of sustainable financing. *Scientific innovations and advanced technologies*, 11 (13), 229–240. DOI: 10.52058/2786-5274-2022-11(13)-229-240 [in Ukrainian].
21. Ryzhakova, G., Petrukha, S., Petrukha, N., Krupelnytska, O., & Hudenko, O.. (2022). Agro-food value added chains: methodology, technique and architecture. *Financial and*

Credit Activity Problems of Theory and Practice, 4 (45), 385–395. DOI: DOI: 10.55643/fcaptp.4.45.2022.3809 [in Ukrainian].

22. Petrukha, N. M., & Petrukha, S. V. (2020). *State regulation of integrated corporate associations in conditions of structural-institutional and functional transformation of the rural economy: problems of methodology, theory, socio-economic and sectoral policy*. Kyiv: Professional [in Ukrainian].

23. Buriachenko, A., & Filimoshkina, I. (2018). Fiscal decentralization and financial capacity of the local government in Ukraine. *Finance of Ukraine*, 5, 56–68. Retrieved from http://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4516. [in Ukrainian].

24. Okhrimenko, O., & Popov, R. (2022). Post-war reconstruction ukraine: potential and strategy of transformation. *Economy and Society*, 45. DOI: 10.32782/2524-0072/2022-45-7 [in Ukrainian].

25. The National Council for the Recovery of Ukraine from the Consequences of the War. (2022). *Project of the Recovery Plan of Ukraine. Materials of the working group "Functioning of the financial system, its reform and development"* [in Ukrainian].